

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Mysta In Pulpito Simplex, seu Dissertatio Theologica, De
Simplicitate, Quam Ecclesiasticus Præsul, in suggesto,
Nunquam non, sollicitus ac satagentius obervare debet**

Nitsch, Georg

Wolffenbuttelaë, MDCCXVI

VD18 13021338

Quaestio XI.

urn:nbn:de:gbv:45:1-13753

sentem quoque ob signabo tractationem: Latine, inquit, aut alia peregrinâ linguâ, nihil inter prophetandum, loquaris coram populo, nec textus sacros alia, quam vulgi lingua pronuncies. Si autem adsit causa exigens, ut unum & alterum verbum loquaris peregrino idiomate, sic age, ut nemo cogitet, te alioqui id fecisse, quam majoris fructus & gloria DEI causa. I. Cor. 14, 5. 13. 19. 27. Ad quid enim latina, aut lingua peregrina, ubi non est interpretatio? Quâ vanitate & nos multis seculis laboravimus. tr. 5. 5. c. 8. 9. 17. Quod si omnino quisquam vult loqui linguis in ecclesia, quæ sunt V. T. hebraicè: Quæ sunt N. gracè pronunciet; modo aut ipse, aut alius idem interpretetur. Non reprobarem, si ita fieret, imo laudarem; modo non verbotim, sed sensus plenus, absque superflua vocum observatione traderetur. Sincerus autem fuerit, si omnia vulgi lingua peragantur; facile enim seducit mentem linguarum curiositas. c. 20. Profecto nulla est sub cælo lingua, in qua non possint exactissime annunciari eloquia DEI. Nam si possunt, quæ conceperunt sic exprimere, ut capiantur, satis est ad prophetiam. Nonne possunt homines cujuscunque linguæ negotiari, docere, reprehendere, & similia cuncta facere, cum propria lingua? Vere si omnia expendimus, non nisi ad superbiam & vanitatem pertinet. Heu mihi peccatori, qui hæc scripsi, qui toties hæc in re aberravi! l. c.

Quæstio XI.

An similia sacris immiscere adlocutionibus fas?

Resp. Fas. Voco autem, ne nescias, similia duorum

T

rum

rum aut plurium longe diversorum, in aliqua re col-
lationes V. g. Oculus & ratio sunt diversissima; in
hoc tamen conveniunt quod oculus corpus ratio au-
tem animum gubernet. Tempestas & seditio non sunt
idem, in hoc tamen conspirant, quod tempestas navi;
seditio autem periculosa sit Reipublicæ. Umbra & glo-
ria differunt, in hoc tamen datur conformitas, quod
umbra corpus, gloria virtutem comitetur. Qua de
causa etiam Parens eloquentiæ dixit: *Gloria virtutis
umbra*. Dispersi solent in explicita & implicita; per-
fecta & imperfecta. Illa nuncupantur, quæ *ἁποδοσει*
constant & *ἀποδοσει*; Hæc quæ destituuntur alteru-
tro. Licite in concionibus usurpamus ea. Nam

1. Ad docendum rudes mirè sunt idonea. *Melius,*
ita suavissime Nonnemo, *per similitudines docetur, po-
pulus, quam per syllogismos.* Zepperus *simpliciorum*
eas appellavit *perspicilla*. Lib. 2. Polit. ecclesi. cap. 7 p. 397.

2. Scriptura S. usque adeo iisdem est referta, ut
non deflecteret à veritatis orba, qui illam unam per-
petuam parabolam (multiplicata similia) iret appel-
latum. Ubique enim res spirituales, cœlestes, æter-
nas, vocabulis rerum corporearum, terrenarum, tem-
porariarum, videas exprimi. Canticum canticorum,
fidei & religionis Christianæ medullam, si placet, in-
spice; Lamentationes itidem Jeremiæ; Cap. 13.
Matth. Joh 3, 12. & dictis fidem facies. De simili-
bus N. T. id carptim subnectere liceat: Deprompta
sunt vel à rebus physicis. Sic DEUS Pater vocatur
Lux, Agricola &c. Christus Vitis, Ostium, Sator,
Agnus,

Agnus, Leo, Petra &c. Spiritus S. Ignis, Ventus, Aqua &c. Vel à rebus V. Test. Sic Christus arbor vitæ nuncupatur; Manna; Primitiæ inter eos, qui dormiunt. Eleemosynæ sacrificium vocantur Phil. 4. &c. Vel à ritibus Judaicis, qui tempore Christi erant in usu. Spectat ad hanc classem simile de quinque virginibus; de pueris saltantibus in foro &c. Vel à populis Orientibus. Matth. 5, 41. extat verbum ἀγγαπέυα; Quid istud sibi velit, disputatur. Persis Angari dicti sunt tabellarii regii, literas sibi invicem perferentes; certis namque itinerum spaciis mutabantur. Pro onere etiam usurpatum est ἀγγαρον, unde ἀγγαπέυειν, quod idem ac ad tale ministerium aliquem compellere. Ἀγγαπέια est invita & coacta feruitus, cum quis vi ad currendum, vel opus portandum adigitur. Beza in versione latina retinuit Persicum *angariare*, idque ideo, quia primo Ulpianus id non repudiavit, secundo, quia latinum nullum invenire potuit, quod satis vim istius exprimeret.

3. Singularem vim illustrandi habent, animosq; audientium voluptate quadam demulcent. Recte Quintilianus: *Ad inferendam rebus lucem sunt inventa*. Lib. 5. c. 11. & quod flosculi in prato, distincti colores in tabula, gemmæ in annulo, id ipsum similia sunt in locutione. Cur igitur Orator ecclesiasticus iisdem non uteretur? *Est quibusdam id, sive innatum, sive datum, ut dextre spiritualibus, terrena adaptent, sic pereleganter Bocole.* Cavendum autem

1. *Ne nimis frequenter id faciant.* Scio, ambitiosis ingeniis nullus placet sermo, nisi tropis ac figuris undique, velut lepuscus aliquis lardi segmentis fartus probe cumulatusque fuerit? Ast enim vero ornamenta omnia, si immodice usurpentur, non jam ornamenta sunt, sed lenocinia; neque orationem exornant, sed mentis vitium revelant. De Alcidasoratore ita Isocrates: Οὐχ ἰδύμασι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέεσθαι, τοῖς ἐπιθέτοις, *utitur epithetis, non velut condimentis, quibus appetitus excitatur; sed velut alimentis.* Rhetor. Lib. 3. cap. 3. Quod ipsum universe, in troporum schematumque usu, Oratores ecclesiasticos reddere debet cautiores.

2. *Ne sumant ab iis, quae Auditoribus sunt ignota.* Optime Clauberg: *Requiritur ad similia, ut clariora sint re illustranda; clariora, inquam, illi personae cui erudienda adhibentur, ut aliis etiam omnibus notiora sint, non desideratur.* Cum ergo auditorum & lectorum duplex genus sit, aliud acromaticorum, aliud, & quidem plurimum, exotericorum, illis à sensibus mentem abducentibus intellectualia, his corporeis rebus & crasso concipiendi modo assuetis sensualia similia magis conveniunt. Log. pag. 202.

3. *Ne sint levia, sordida, insulsa, ridicula, scurrilia, absona, absurda, cassâ nuce inaniora &c.* Consulendum rerum sacrarum dignitati. Alte & iudicasse vir longe eruditissimus Joh. Clericus: *Rhetores docent, diligenter cavendum, ne tropi ex humili nimium,*
aut

aut audientium aures offendente petantur. Cum adde-
re debeant orationi majestatem, eam contra minuerent,
si essent petiti è rebus humilioribus iis, à quibus petun-
tur voces propria. Efficerent, ut res per se magna, mi-
nores viderentur, earum loco substitutis minoribus ima-
ginibus, quod scopo Oratoris adversatur, nisi in contra-
riam partem, vellet res magnas deprimere. Quoniam,
ait summus & Orator & dicendi magister, hæc vel
summa laus est verbi transferendi, ut sensum feriat id
quod transitum sit, fugienda est omnis turpitudine earum
rerum, ad quas eorum animos qui audient trahet simi-
litudo. Nolo morte dici Africani, castratam esse Rem-
publicam; nolo sterco Curia dici Glauciam. Quam-
vis sit simile, tamen est in utroque deformis cogitatio
similitudinis. Art. Crit. pag. 457. Certus Homileta pa-
rabolam de quadruplici agro enarrans, cum acriter
& instanter urgeret, cordis, quo pinguesceret & fer-
tilior fieret, agrum bene esse stercoreandum, in has
tandem erupit voces: Das erste Fuder Mist / womit der
Herrens-Acker zu düngen / muß seyn der Glaube; das andere
die Liebe; und das dritte die Hoffnung. Sed hæc, & hu-
jus generis alia, vel furcillis è sacro ejicienda sunt sug-
gestu. Ad risum stultum movent Auditores, & re-
rum sacrarum majestati detrahunt quam maxime.

4. *Nec tumida sint & à remotis desumpta.* Ho-
ratius navem *Sylva filiam* dixit nobilem, quod tumi-
dius & audacius dictum arbitror. *Ita non convenit*
(sunt verba Zeidleri, in Rhetorica eccles.) *Christum*

vocare *Serenissimum*, quia hæc metaphora à sereno aere petita quidem ad reges seculares transfertur: à Christo autem, spirituali Rege, satis remote abest. pag. 313.

5. *Nec omnia, quæ rem circumstant, in medium sunt producenda.* Obstetricis munia, quando simile de muliere affertur parturiente sigillatim recensere, nefas; nec Venatorum voces, quando de Venatoribus, rhetoricum petitur schema, in pulpito ita expresseris, ac in campo aperto. Sed de hac re satis superque. Unicum coronidis loco adhuc subicere placet: *Numne necesse, ut in similibus semper adsit veritas?* De vacuo, ita non pauci, similitudo non competit: & de nullo parabola non convenit. Res prius extare debet, quàm ut possit translationem pati. Si risus & lætitia, in homine non esset, ad segetes & prata ea transferre non liceret. At enim vero placet responso Jo. Claubergii, SS. Theol. & Philos. Profess. *Ficta etiam (sic ipse) sæpenumero utiliter adhiberi similia, perinde ac si ficta non essent, e Christi parabolis nonnullis, & plurimis aliorum apologis & fabulis satis manifestum est. Nec tamen ulla, dum hæc fingimus, falsitas admittitur, cum id à nobis fiat intellecta quadam conditione. Nulla vero conditio aliquid certi statuit; sed tantum ostendit, si hoc existat (siue possibile, siue impossibile sit) illud consequi debere. Vid. Log. pag. 203. Confer. etiam Arnoldi Geulinks Logicam restitutam pag. 451.*

Quæst.

Quæst. XII.

De allegoriis quid putas, num & istas sacer Orator, salva simplicitate ecclesiastica, in pulpito tractat?

Resp. Diversiloquium seu alieniloquium vox allegoriæ signat. Conflata ex ἄλλο aliud & ἀγαρεύω dico, quia ut scite Julius Cæsar: Ἄλλο ἀγορεύει, ἄλλο δε νοεῖ, aliud sono prætendit, aliud sensu intendit. Usus est hac notione Gentium in fide magister, cum ait: Ἄτινα ἐστὶν ἀλληγορούμενα! *Hæc per allegoriam dicta sunt.* Gal. 4, 4. Καταχρηστικῶς allegoriæ vox pro typo h. l. accipitur, quemadmodum & vox τύπος, per καταχρήσιν usurpatur, quando idem Apostolus dicit: Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν; *Hæc typi nostri fuerunt,* 1. Cor. 10. Nam pœna Israelitis inflictæ typus proprie ficti-ctus non fuit; sed exemplum duntaxat, sive admonitio, curam nostram sollicitans, ne eadem, qua dicti Israelitæ, ratione, in DEUM peccemus, simili-que cum ipsis modo plectamur & pereamus. Subfannat hæc Bellarmini Hyperaspistes, Gretserus, & quærit: *Cur ergo non dicit Apostolus: Ἄτινα ἐστὶ τυπόμενα?* & paucis interjectis: *In verbo ἀλληγορούμενα, κατάχρησις est inquit Calvinista; sed cui potius credendum Witakero, an Paulo? qui diserte dicit: Quæ sunt per allegoriam dicta; non dicit, per typum.* Verum enim verò mox respondens subdit: *Quanquam allegoria & typus unum idemque hic, communi ecclesiasticorum scriptorum usu, significant.* Defens. Bellarm. Tom. 1. cap 3. Lib. 3. p. 183. En! sic Penelope texuit telam, ac retexuit.

Quod